

SAMMANDRAG

I mars 2014 utvärderades inlärningsresultaten i huslig ekonomi första gången som en del av den nationella utvärderingsplanen för utbildning (Undervisnings- och kulturministeriet 2012a). Utvärderingsprojektet inleddes vid Utbildningsstyrelsen i februari 2013 och fortsatte vid Nationella centret för utbildningsutvärdering, då utvärderingen av inlärningsresultat i den grundläggande utbildningen överfördes till centret den 1 maj 2014. För utvärderingen av inlärningsresultaten samlades data in genom stratifierat urval från 89 finskspråkiga och 15 svenskspråkiga skolor. Skolorna representerade på ett heltäckande sätt olika regionförvaltningsområden (RFV-områden) och kommungrupper. Eleverna valdes ut genom systematiskt urval bland alla elever i årskurs nio i samskolorna. I samplet ingick både elever som hade deltagit i den för alla gemensamma undervisningen i huslig ekonomi och elever som haft huslig ekonomi som valfritt ämne. Analyserna och resultaten i denna rapport baserar sig på 3 541 sampelelevers prestationer.

Det nationella provet bestod av två delar, ett skriftligt och ett praktiskt prov. Det skriftliga och provet, som mätte de praktiska arbetsfärdigheterna, baserade sig på kunskaper och färdigheter som ingår i det centrala innehållet för läroämnet huslig ekonomi i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2004) samt på kriterierna för slutvitsordet åtta (8). Målet med utvärderingen var att hos elever i årskurs nio utreda den nationella nivån på kunskaperna i huslig ekonomi i förhållande till de mål som ställts upp i grunderna för läroplanen. Utvärderingsuppgifterna i det skriftliga provet utarbetades så att provet bestod av varierade uppgiftstyper och uppgifter av varierad svårighetsgrad. När det praktiska provet planerades strävade man efter en så genuint verklig livssituation som möjligt. De olika delområdena i grunderna för läroplanen för huslig ekonomi beaktades: samarbets- och interaktionsfärdigheter, skicklighet i praktiskt arbete och färdigheter i informationsökning och informationshantering.

Utvärderingen kompletterades med delar där man samlade in bakgrundsinformation om eleverna och deras åsikter om undervisningen, inläringen och intresset för huslig ekonomi. Till utvärderingen hörde också en skriftlig lärarenkät och en elektronisk rektorsenkät. I lärarenkäten frågade man vad lärare i huslig ekonomi vid samskolorna ansåg om läroplanen, bedömningen och de egna undervisningsrutinerna. Rektorsenkäten riktades in på sådant som rörde skolans rutiner, undervisningsarrangemangen, förutsättningarna för inläring och ledarförmågan.

Sampelelevernans genomsnittliga lösningsandel i det skriftliga och det praktiska provet var sammanlagt 63 procent. I det skriftliga provet fick eleverna i genomsnitt 61 procent av det maximala poängtalet och i det praktiska provet var den genomsnittliga lösningsandelen 72 procent. Flickorna klarade sig i genomsnitt bättre i båda proven, och i det skriftliga provet var deras genomsnittliga lösningsandel (68 %) 12 procent

bättre än pojkarnas. I det praktiska provet var dessutom flickornas genomsnittliga lösningsandel (77 %) 10 procent bättre än pojkarnas. Av det centrala innehållet för huslig ekonomi i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004 behärskades i det skriftliga provet uppgifterna inom ämnesområdet Familjen och livet tillsammans med andra bäst (lösningsandel 66,2 %), medan uppgifterna inom ämnesområdet Näring och matkultur behärskades sämst (lösningsandel 54,7 %).

Sampeleleverna i de finskspråkiga skolorna (lösningsandel 62,8 %) klarade sig i genomsnitt bättre i hela provet än sampeleleverna i de svenskspråkiga skolorna (lösningsandel 58,2 %). Endast i det skriftliga provet var skillnaden i lösningsandelarna mellan språkgrupperna i samma storleksklass (61,6 % för eleverna i finskspråkiga skolor och 56,6 % för eleverna i svenskspråkiga skolor). Den genomsnittliga lösningsandelen i det praktiska provet var 72 procent i båda språkgrupperna.

Kunnandet hos de elever som deltagit i valfri undervisning i huslig ekonomi var i det skriftliga provet (lösningsandel 63 %) och i det praktiska provet (lösningsandel 75 %) bättre än hos de sampelelever som endast hade deltagit i den för alla gemensamma undervisningen i huslig ekonomi. Vid granskningen av de sampelelever som endast hade deltagit i den för alla gemensamma undervisningen i huslig ekonomi framkom att deras genomsnittliga lösningsandel var fyra procentenheter sämre i det skriftliga provet och sju procentenheter sämre i det praktiska provet än hos dem som hade deltagit i den valfria undervisningen.

Kunnandet hos de elever som behöver stöd (andel av alla sampelelever 10,6 %) var i båda proven sämre jämfört med övriga elever. Som elever som behöver stöd klassificerades de sampelelever som hade beslut om särskilt eller intensifierat stöd eller hade ett tidigare beslut om intagning till specialundervisning eller som hade individuell läroplan i huslig ekonomi. Den genomsnittliga lösningsandelen för dem var i det skriftliga provet i genomsnitt 12 procentenheter sämre och i det praktiska provet i genomsnitt 11 procentenheter sämre än hos övriga elever. Kunnandet hos de elever som behöver stöd var särskilt svagt i de produktiva uppgifterna i det skriftliga provet, där den genomsnittliga skillnaden i lösningsandelarna var 15 procentenheter jämfört med övriga elever.

De elever som hade ett annat hemspråk än finska eller svenska (2,1 % av alla elever) klarade sig i genomsnitt sämre i det skriftliga provet än övriga, men i det praktiska provet framkom inte någon statistiskt signifikant skillnad i förhållande till övriga elever. Elever med ett annat hemspråk än finska eller svenska sysslade enligt elevenkäten mer med saker som har koppling till huslig ekonomi på sin fritid än elever med finska eller svenska som hemspråk.

I utvärderingen av inlärningsresultaten i huslig ekonomi fanns det en koppling mellan det faktum att båda föräldrarna hade avlagt studentexamen och i framgången i proven. I det skriftliga provet klarade sig de elever som uppgav att båda föräldrarna hade avlagt studentexamen något bättre än övriga grupper. Dessutom hade vitsordet i läroämnet

huslig ekonomi koppling till framgången i proven, dvs. de sampelelever som hade fått bättre vitsord klarade sig bäst i utvärderingen och vice versa. Ett intresse för sådant som berör innehållet i huslig ekonomi hade också koppling till framgång i det nationella provet. Om sampelelevernas genomsnittliga intresse ens var måttligt, märktes detta i form av bättre framgång i utvärderingen av inlärningsresultaten i huslig ekonomi. Om man granskar sampelelevernas genomsnittliga kunnande utifrån de olika uppgiftstyperna var kunnandet märkbart bättre i uppgifter som innehöll svarsalternativ (lösningsandel 65,6 %) än i produktiva uppgifter (lösningsandel 52,2 %). Å andra sidan fanns det fler lätta uppgifter i flervalstuppgifterna än i de produktiva uppgifterna.

Av de sampelelever som deltog i utvärderingen uppgav 70 procent att de trivs ganska bra eller mycket bra i skolan. I utvärderingen utreddes också om sampeleleverna tyckte om läroämnet huslig ekonomi samt hurdan uppfattning de hade om nyttan med läroämnet och vad de ansåg om det egna kunnandet och de egna inlärningsrutinerna. Alla sampelelever hade en positiv helhetsattityd till ämnet huslig ekonomi. Flickornas attityd var emellertid mera positiv än pojkarnas. Jämfört med pojkarnas attityder tyckte flickorna bättre om huslig ekonomi som läroämne. De upplevde att de behärskade innehållet i huslig ekonomi bättre och att de har större nytta av huslig ekonomi. Den genomsnittliga attityden hos sampeleleverna i den decil som lyckades bäst i utvärderingen var märkbart mera positiv på attitydmätarens alla delområden i förhållande till attityden hos sampeleleverna i den svagaste decilen. Det finns ingen statistiskt signifikant skillnad i attityder mellan eleverna i de finskspråkiga och de svenskspråkiga sampskolorna.

Sammanlagt 163 lärare i huslig ekonomi vid sampskolorna besvarade den lärarenkät som är kopplad till utvärderingen av inlärningsresultaten i huslig ekonomi. Åldersspannet för de som svarade var 25–64 år. Av lärarna vid finskspråkiga skolor uppgav 86 procent att de är behöriga lärare i huslig ekonomi, och av lärarna i de svenskspråkiga skolorna 81 procent. Dessutom uppgav 57 procent att de också var behörig lärare i ett annat ämne. Som undervisningsmetoder användes i genomsnitt mest par- och grupparbete, självständigt arbete för eleverna på timmen och övningar som bygger på aktivitet. Minst användes debatter, interaktiv skrivtavla, läsplatlor samt rollekar och drama. På vitsordsgivningen inverkade hos dem som svarade i genomsnitt mest kontinuerlig uppföljning, arbetet på timmarna, samarbets- och interaktionsfärdigheter samt matlagningskunskaper. Av läromedlen använde lärarna mest läroböcker samt material och hjälpmedel som de själva utarbetat. Minst använde de inlärningsspel och arbetsböcker i läroämnet. Enligt lärarna försämrades uppnåendet av goda inlärningsresultat av att elevernas intresse riktas in på andra saker än skolarbete.

På rektorsenkäten svarade 89 procent av sampskolornas rektorer. Enligt de rektorer som besvarade enkäten varierade undervisningsgruppernas storlek, men en undervisningsgrupp bestod i genomsnitt av 16 elever. Merparten (78,9 %) hade skaffat läroböcker eller annat material för undervisningen i huslig ekonomi under läsåret, och alla uppgav att lärarna i huslig ekonomi i deras skola har möjlighet till fortbildning 1–2 dagar per läsår utan förlorad arbetsförtjänst. Rektorererna kunde också själva

delta i fortbildning rätt väl. Skolornas ekonomiska resurser för undervisningen i huslig ekonomi var inte helt jämförbara, eftersom de räknades på olika sätt i skolorna. Största delen av de som svarande ansåg dock att undervisningen i huslig ekonomi enligt läroplanen kan förverkligas rätt väl eller mycket väl i skolorna. Majoriteten av rektorerna (89 %) uppgav att de tyckte att trestegsmodellen för stöd fungerade väl. När man frågade vilka möjligheter eleverna har att påverka saker i skolan, nämnde rektorerna främst elevkåren (70 %). Enligt rektorerna har föräldrarna möjlighet att påverka främst genom skolans föräldrakvällar och föreningen Hem och skola. Wilma-systemet ansågs vara ett bra hjälpmedel. Av rektorerna vid de finskspråkiga skolorna ansåg 77 procent att huslig ekonomi är ett viktigt läroämne, medan motsvarande andel bland rektorerna vid de svenskspråkiga skolorna var 84 procent. Omkring 30 procent av rektorerna ansåg att undervisningspersonalen inte hade tillräckligt stöd av skolhälsovårdstjänster och socialvårdstjänster, och lika stor andel ansåg att det inte finns tillräckligt med skolgångsbiträden till stöd för undervisningspersonalen.